

ผู้หญิงไทยกับบทบาทผู้นำในสังคมยุคใหม่

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต*

ข้อบทความนี้ฟังดูแล้วอาจไม่ใช่เรื่องแปลก ถ้าผู้หญิงสักคนหนึ่งจะเขียนอะไรขึ้นมาเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพให้เท่าเทียมกับผู้ชาย แต่เมื่อผู้เขียนบทความเป็นผู้ชายก็น่าจะมีอะไรแปลกใหม่ที่ผู้อ่านควรจะสนใจใคร่รู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญและการชี้ให้เห็นคุณค่าของผู้หญิงในทัศนะของผู้ชาย

บทความเรื่องนี้ไม่ได้เขียนขึ้นเพื่อยกย่องผู้หญิงให้เลอเลิศกว่าชาย แต่เขียนขึ้นเพื่อต้องการให้สังคมได้ตระหนักถึงบทบาทของผู้หญิงไทยในฐานะที่เป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วมในการต่อสู้และผดุงสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะบทบาทของการเป็นผู้นำในสังคมยุคใหม่ ซึ่งเป็นสังคมของการแข่งขันและกระตุ้นให้ผู้คนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองเพื่อความอยู่รอดโดยอาศัยความรู้และบทบาทของการเป็นผู้นำเป็นปัจจัยหลัก

สังคมไทยในอดีตมักจะมองว่าบทบาทของการเป็นผู้นำเป็นคุณลักษณะเฉพาะของชาย โดยที่หญิงเป็นเพียงผู้สนับสนุนหรือเป็นแรงกระตุ้นให้ชายได้ก้าวไปสู่เป้าหมายของความสำเร็จนั้นๆ จะมีใครสักกี่คนที่จะตั้งคำถามหรือมีข้อสงสัยว่า แท้จริงแล้วการเป็นผู้นำดังกล่าวเกิดขึ้นจากใครกันแน่ ผู้หญิงหรือผู้ชาย หรือทั้งคู่ต่างช่วยกันเสริมให้เกิดการเป็นผู้นำซึ่งกันและกัน คำถามนี้คงตอบได้ไม่ยากนักถ้าจะพิจารณาโดยไม่ต้องตีความและอาศัยเกณฑ์จากความรู้สึกของคนทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่ก็คงจะมีคำตอบอยู่ในใจแล้ว แต่การตัดสินใจโดยยึดค่านิยมของสังคมในอดีต บางครั้งก็ดูเหมือนจะขาดเหตุผลและขาดความเป็นธรรม โดยเฉพาะเมื่อใช้กับผู้หญิงซึ่งถูกค่านิยมเดิมมองว่า มีบุคลิกภาพที่อ่อนแอและขาดความมั่นใจในตนเอง จึงไม่เหมาะที่จะมีบทบาทในการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาและการพัฒนาชนบท¹ ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่าการที่จะให้คำตอบในเรื่องนี้ได้ถูกต้อง น่าที่จะได้ศึกษาถึงบทบาทของผู้หญิงไทยในอดีตเสียก่อนว่า ผู้หญิงไทยในอดีตได้เคยแสดงบทบาทของการเป็นผู้นำให้เป็นที่ประจักษ์มาแล้วมากน้อยเพียงไร และเคยมีวาทกรรมใดบ้างที่กล่าวถึงบทบาทการเป็นผู้นำของผู้หญิงไทย นอกเหนือจากการยกย่องผู้ชายและพยายามที่จะเหยียดหยามผู้หญิงให้เป็นเบี้ยล่างมาตลอด

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ จูรี จุลภาค "ค่านิยมของสังคมที่มีผลกระทบต่อบทบาทสตรี" สตรีทัศน์ 2(2) : 46-48 ; กุมภาพันธ์-เมษายน 2528

• ผู้หญิงไทยกับบทบาทผู้นำในอดีต

บทบาทของผู้หญิงไทยตามกฎหมายไทยแต่เดิมนั้น ถูกมองว่ามีแต่ภาระหน้าที่ ไม่มีสิทธิเหมือนชาย¹ และมีฐานะทางสังคมที่ด้อยกว่าชายมาก ทั้งนี้เพราะผู้หญิงไม่มีสิทธิหน้าที่หรือบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมแต่อย่างใด² นอกจากนี้ผู้หญิงไทยยังถูกมองว่าเป็นเพียงวัตถุบำบัดความใคร่และเป็นทาสรับใช้ที่ซื่อสัตย์ในครัวเรือนเนื่องจากถูกกีดกันไม่ให้เกิดการศึกษา ทำให้ไม่มีโอกาสแสดงความสามารถทางปัญญา เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม³ ลูกผู้หญิงจึงมักได้รับการฝึกอบรมให้เป็นแม่บ้านและเตรียมตัวเป็นภรรยาที่ดี และเมื่อเป็นภรรยาก็มีบทบาทเป็นเพียงแม่บ้านแม่เรือน เมื่อมีลูกก็ต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรเป็นสำคัญ⁴ ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงไทยจึงมีสภาพเหมือนทรัพย์สินของสามีเท่านั้น เมื่อสามีประสงค์จะขายภรรยาเมื่อใด ในราคาใดก็ขายได้ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่า กฎหมายเก่าไม่ยุติธรรมถึงกับมีพระราชดำรัสว่า กฎหมายเก่า “เห็นผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน” จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกและทรงตรากฎหมายใหม่ชื่อว่า พระราชบัญญัติผู้ขายเมียซึ่งมีสาระสำคัญว่า “สามีจะขายภริยากี่ก็ได้ ถ้าหากภริยายินยอมด้วย แต่ถ้าสามีขายภริยาโดยที่ภริยาไม่ยินยอมด้วยแล้ว สามีย่อมมีความผิด”⁵ กล่าวได้ว่าผู้หญิงไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงฐานะและบทบาท ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม แม้สังคมไทยในอดีตจะมองบทบาทของผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ในด้านลบ แต่ก็มีวาทกรรมอีกไม่น้อยที่กล่าวถึงบทบาทผู้หญิงไทยด้วยความชื่นชม ไม่ว่าจะเป็นด้านความงาม กิริยามารยาท ความอ่อนโยน อ่อนหวาน ความเป็นแม่หรือการเป็นศรีภรรยาที่ดีของสามี โดยเฉพาะบทบาทในด้านการเป็นผู้นำ ดังที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวถึงผู้หญิงไทยในสมัยอยุธยาว่า มีสิทธิว่ากล่าวกิจการของครอบครัวมากกว่าผู้หญิงในประเทศอื่นๆ ในสมัยเดียวกัน ด้วยเหตุที่ระบบของสังคมไทยบังคับให้ชายไทยต้องไปรับราชการทุกปี ปีหนึ่งเป็นระยะเวลานานหลายเดือน หรือในคราวที่ต้องไปราชการสงคราม ทำให้ผู้หญิงต้องรับภาระหน้าที่ดูแลกิจการภายในครอบครัวด้วยความจำเป็นบังคับ ซึ่งอาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงทัดเทียมกับผู้ชาย หรือมากกว่าผู้ชายโดยพฤตินัยมาจนถึงทุกวันนี้⁶ สาระที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กล่าวถึง เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นได้ว่า ผู้หญิงไทยในอดีตต้องรับภาระทุกอย่างแทนสามี และภาระเหล่านี้จะต้องตกอยู่กับภรรยาโดยตลอด ถ้าหากสามีไม่กลับเป็นเวลานานหรือไม่กลับมาอีกเลย และด้วยเหตุที่ผู้หญิงไม่สามารถมีสามีใหม่เพื่อเป็นผู้นำครอบครัวทดแทนสามีที่จากไปเนื่องจากขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและกลัวการถูกลงโทษอย่างรุนแรงถ้าฝ่าฝืน จึงทำให้ผู้หญิงไทยในอดีตไม่มีทางเลือกเป็นของตนเอง ทั้งๆ ที่บทบาทระหว่างหญิงและชายไม่แตกต่างกันมากนักทั้งในเรื่องของการผลิตและการทำมาหากินในสังคมเกษตรกรรมของไทยในอดีต⁷ ประเด็นนี้ก็เป็นข้อที่ชวนให้สงสัยได้เช่นกันว่า ทำไมผู้ชายจึงมองภาพผู้หญิงว่ามีความต่ำต้อยและไม่ทัดเทียมกับตน ทั้งๆ ที่บทบาทในการเป็นผู้นำของผู้หญิงก็มีอยู่มิใช่น้อย และในอดีตผู้หญิงที่แสดงวิกรกรรมจนได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรสตรีก็มีให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ เป็นไปได้หรือไม่ว่าผู้ชายเกิดความกลัวและเกิดความไม่แน่ใจว่า ถ้าปล่อยให้ผู้หญิงมีบทบาทในสังคมมากขึ้นแล้ว บทบาทและความ

¹ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร “สิทธิของสตรีในกฎหมายไทย” สิทธิสตรีปฏิบัติและวิวัฒนาการเรียกร้องสิทธิสตรีไทย 2525 หน้า 1-13

² สินี กมลนาวัน “การเปลี่ยนแปลงฐานะและบทบาทในสังคมของสตรีไทย” พัฒนบริหารศาสตร์ 11(25) : 401-443 : กรกฎาคม 2514

³ สมชาย ปรีชาเจริญ “อดีตปัจจุบันและอนาคตของสตรีไทย” ประวัติศาสตร์สตรีไทย 2519 หน้า 83-159

⁴ บุญเต็ม ไพเราะ สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย 2519 หน้า 222

⁵ ชัยนันท์ นันทพันธ์ โฉมหน้าสตรีไทยยุคใหม่ 2520 หน้า 2

⁶ คึกฤทธิ์ ปราโมช ม.ร.ว. “สังคมสมัยอยุธยา” หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย 2522 หน้า 177

⁷ เพชรศิริ โยคะสิงห์ แนวคิดสตรีนิยมในเรื่องสั้นของนักเขียนหญิงร่วมสมัย (พ.ศ.2523-2540) 2543 หน้า 39-40

สำคัญของตนเองจะลดลง หรือผู้หญิงอาจทำหน้าที่ได้ดีกว่าและเหนือกว่า หรือถ้ามองในเชิงเห็นอกเห็นใจ ก็อาจเป็นไปได้ที่ผู้ชายเห็นว่าผู้หญิงมีภาระและหน้าที่หนักอยู่แล้ว ไม่อยากให้รับภาระที่หนักยิ่งขึ้นอีก จึงต้องกำหนดบทบาทและหน้าที่บางอย่างไว้สำหรับผู้ชายโดยเฉพาะ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นจริงก็ไม่แน่ว่าจะมีวาทกรรมที่กล่าวถึงผู้หญิงในทางลบ แต่ควรกล่าวถึงผู้หญิงในเชิงยกย่อง ให้ความสำคัญ ให้เกียรติและสร้างสรรค์มากกว่า

บทบาทผู้นำของผู้หญิงไทยในสังคมยุคใหม่

การกล่าวถึงบทบาทผู้หญิงไทยในอดีต ไม่ใช่เพื่อนำมาใช้เป็นข้ออ้างหรือข้อตัดสินว่า หญิงไทยมีบทบาทผู้นำมากกว่าชาย แต่ต้องการสะท้อนความจริงที่ว่าสังคมไทยในอดีตไม่เคยมองผู้หญิงด้วยสายตาที่ชื่นชม ไม่เคยตระหนักถึงความเป็นแม่ ไม่เคยให้ความสำคัญและไม่เคยแม้แต่จะให้สิทธิเสรีภาพในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีชีวิตอยู่ในสังคมเดียวกัน การสะท้อนถึงบทบาทของผู้หญิงไทยในอดีตจึงน่าจะทำให้ผู้คนในสังคมยุคใหม่ได้รู้ได้เข้าใจในการเป็น “ผู้นำ” ของผู้หญิงดีขึ้นและตัดสิน “การเป็นผู้นำ” ของผู้หญิงด้วยหัวใจที่เป็นธรรมมากขึ้น

ในอดีต...ผู้หญิงถูกทำให้เฉื่อยชาต่อการฝึกฝนสติปัญญาและแสวงหาความรู้ ไม่สนใจการเมือง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง¹ รวมทั้งขาดความกล้าในการตัดสินใจทำในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวของผู้หญิงเอง ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพที่ด้อยกว่าชาย ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมและการแบ่งชนชั้นในสังคมที่เป็นตัวกำหนดให้ผู้หญิงต้องมีบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่อยู่ในกรอบที่สังคมยอมรับ² สภาพดังกล่าวเป็นความกดดันที่ก่อให้เกิดแรงผลักดันให้ผู้หญิงไทยในสังคมยุคใหม่ต้องลุกขึ้นต่อสู้เพื่อยกระดับฐานะของผู้หญิงให้ทัดเทียมกับชาย ซึ่งจะเห็นได้จากบทบาทอันหลากหลายที่แสดงถึงความท้าทายในการก้าวสู่ความเป็นสตรีผู้นำในสังคมยุคใหม่ในหลายกลุ่มหลายอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งรัฐมนตรีหญิง การเป็นวุฒิสมาชิกอันทรงเกียรติ การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัดหญิง เจ้าของกิจการขนาดใหญ่ ผู้จัดการธนาคาร หรือการเข้าไปมีบทบาทในการบริหารท้องถิ่นเคียงบ่าเคียงไหล่กับนักปกครองชายอย่างเช่น กำนันหญิง ผู้ใหญ่บ้านหญิงหรือการเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นการปรับเปลี่ยนฐานะและบทบาทของผู้หญิงเพื่อก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้นำในสังคมยุคใหม่ทั้งสิ้น สุพัตรา ศิริมังคลา กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงว่า การที่ผู้หญิงโสดและแม่บ้านต้องออกทำงานนอกบ้าน แสดงถึงความกล้าหาญของผู้หญิงในการก้าวออกไปสู่โลกภายนอก...ทำให้โฉมหน้าของผู้หญิงไทยโดยเฉพาะในเมืองแตกต่างอย่างมากกับผู้หญิงไทยในอดีต³ ขณะที่ กาญจนา แก้วเทพ ชื่นชมกับสตรีแกร่งที่มีความเชื่อมั่นและพึ่งพาตนเอง รวมทั้งพอใจที่จะให้สตรีเหล่านั้นรับเอาอิทธิพลที่ดีของตะวันตกทั้งในด้านความรู้และความทันสมัย โดยที่ยังคงรักษาความเป็นกุลสตรีไทยไว้ด้วย⁴ ศิริรัตน์ อาสนะ ชี้ให้เห็นว่า สตรีสูงศักดิ์ในสังคมยุคใหม่จะมีบทบาทเป็นผู้จัดกิจกรรมในสังคม เพราะมีโอกาสได้รับการศึกษาและแสดงบทบาทเป็นผู้นำของบ้านเมืองได้มากกว่าสมัยก่อน ขณะที่สตรีสามัญจะมีบทบาทและสิทธิในการคบเพื่อนต่างเพศได้มากกว่าสตรีสูงศักดิ์⁵ ไพลิน รุ่งรัตน์ ให้ทัศนะถึงการต่อสู้ของผู้หญิงในวรรณกรรมไทยกับความเป็นจริงในสังคมว่า มีอยู่ 4 ประเภท คือประเภทต่อสู้เพื่อให้ตัวรัก

¹ จิระนันท์ พิตรปรีชา โลกทัศน์ 2522 หน้า 11

² วาสนา บุญสม บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ 2535 หน้า 84

³ สุพัตรา ศิริมังคลา การศึกษาบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงในงานโฆษณา 2534 หน้า 3

⁴ กาญจนา แก้วเทพ “อะไรเกิดขึ้นกับผู้หญิงเมื่อจุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษมาถึง” อิตินัสตร์ 2535 หน้า 148-158

⁵ ศิริรัตน์ อาสนะ สตรีในวรรณกรรมล้านนา 2529 หน้า บทคัดย่อ

โดยใช้วิธีเอาความดีเข้าชม ประเภทต่อสู้ด้วยการเสียสละ ความรู้สึกหรือเหตุผล ประเภทต่อสู้ด้วยอุดมการณ์ ที่มีความเป็นตัวของตัวเอง และประเภทที่ต่อสู้เพื่อสังคม ซึ่งเป็นประเภทที่กำลังมีบทบาทเพราะมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด¹ นอกจากแนวคิดในการปรับเปลี่ยนฐานะและบทบาทจากเดิมเข้าสู่บทบาทผู้นำในสังคมยุคใหม่อย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ผู้หญิงไทยยุคใหม่ยังมีแนวคิดที่แตกต่างไปจากแนวคิดแบบเดิมๆ อีกหลายแง่มุม ในบทความเรื่องสำนักขบถของผู้หญิงในนิทานลาว ของ จารุวรรณ ธรรมวัตร ได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดขบถของผู้หญิงว่า “สำนักก็ดี รูปการณ์ขบถก็ดี เป็นทางออกที่แสดงถึงความต้องการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์สังคมทั้งในระดับครอบครัว และระดับชุมชนอย่างเสมอภาคเทียมบ่าเทียมไหล่ชาย”² ผาสุก พงษ์ไพจิตร สะท้อนภาพผู้หญิงอีสานที่เข้ารับบทบาทใหม่ๆ ในสังคม นับตั้งแต่ที่โยกกับบทบาทเดิมในการผลิตภาคเกษตรไปจนถึงการอพยพไปเป็นสาวโรงงาน สาวอาบอบนวด ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น...ความสามารถในการปรับตัวและสปีดของการต่อสู้กับชีวิตที่ยากลำบากเหล่านี้ ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นความแกร่งในวัฒนธรรมดั้งเดิมของผู้หญิงอีสานที่ถูกบดบังเอาไว้โดยวัฒนธรรมชายส่วนใหญ่³ เช่นเดียวกับที่จารุวรรณ ธรรมวัตร กล่าวถึงสตรีอีสานในวิถีการผลิตและกระแสเงินตราว่าสตรีในชุมชนอีสาน แม้จะมีสถานภาพทางสังคมเป็นรองจากผู้ชาย แต่บทบาทด้านการผลิตใกล้เคียงหรือเทียบเท่ากับผู้ชาย ผู้หญิงนอกจากจะทำนาแล้วหญิงยังต้องทำงานบ้าน ส่วนงานด้านอุตสาหกรรมหญิงอีสานทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายทั้งการก่อสร้าง หัตถกรรม การผลิต ในฐานะเป็นผู้ประกอบการแรงงานทอผ้าในหมู่บ้านหญิงอีสานเด่นกว่าชาย และแม้แต่งานภาคบริการในเมืองรวมทั้งงานในกระบวนการผลิตใหม่ๆ ...หญิงอีสานก็เด่นกว่าชายเช่นกัน⁴

ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงไทยดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นบทพิสูจน์ได้อย่างหนึ่งว่าทุกวันนี้ผู้หญิงไทยมีความเป็นผู้หน้าที่ทัดเทียมหรือบางกรณีก็สูงกว่าชาย และบทบาทดังกล่าวนี้เองเป็นสิ่งผลักดันให้ผู้หญิงก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านทัศนคติและด้านค่านิยมในสังคมยุคใหม่ จนทำให้มีการยอมรับในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความสามารถของผู้หญิงมากขึ้นกว่าเดิม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น การมีสิทธิที่จะเลือกใช้นามสกุลของตนเองหรือนามสกุลของสามีหลังจากสมรสแล้ว เป็นต้น สังคมไทยยุคใหม่จึงควรเปิดกว้างเพื่อให้ผู้หญิงได้ก้าวสู่บทบาทใหม่ๆ ทางสังคม โดยเฉพาะบทบาทของการบริหารและการเป็นผู้หน้าที่ทัดเทียมกับผู้ชาย ซึ่งแนวโน้มและโอกาสที่เปิดกว้างจะทำให้ผู้หญิงได้แสดงความรู้ ความสามารถ เกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจในความเป็น “ผู้หญิง” มากขึ้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้นว่า การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทผู้นำของผู้หญิงในครั้งนี้ไม่ใช่เพื่อเป็นข้อเรียกร้อง ข้ออ้างหรือเพื่อการตัดสินความเป็นผู้นำระหว่างหญิงกับชาย แต่ต้องการสะท้อนถึงความเป็นจริงที่ว่าผู้หญิงไทยเคยมีบทบาทของการเป็นผู้นำมาแล้วตั้งแต่อดีต คำถามที่ชวนให้คิดต่อไปก็คือ ถึงเวลาแล้วหรือยังที่ผู้ชายควรคืนความสามารถและบทบาทของการเป็นผู้นำให้แก่ผู้หญิง ทั้งนี้เพราะสังคมยุคใหม่ไม่ใช่สังคมที่มองความเป็นผู้นำจากการมีอำนาจหรือมีพลังกำลังในการทำศึกสงครามอย่างเช่นแต่ก่อน แต่มองความเป็นผู้นำจากการมีสติปัญญาและความสามารถในการที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกสูงสุดให้แก่ส่วนรวม และเนื่องจากยุคนี้เป็นยุคของทุนนิยมที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยเฉพาะเศรษฐกิจใน

¹ไพลิน รุ่งรัตน์ “การต่อสู้ของผู้หญิงในวรรณกรรมไทยกับความเป็นจริงของสังคม” *ครุปริทัศน์* 3(17) : 72-79 มีนาคม 2527 หน้า 27-79

²จารุวรรณ ธรรมวัตร “สำนักขบถของผู้หญิงในนิทานลาว” *ผู้หญิงอีสาน : ทางเลือกศักยภาพและแนวทางการพัฒนา* 2541 หน้า 160

³ผาสุก พงษ์ไพจิตร “ผู้หญิงอีสาน : ทางเลือกและศักยภาพ” *ผู้หญิงอีสาน : ทางเลือกศักยภาพและแนวทางการพัฒนา* 2541 หน้า 2

⁴จารุวรรณ ธรรมวัตร “สตรีอีสานในวิถีการผลิตและกระแสเงินตรา” *ผู้หญิงอีสาน : ทางเลือกศักยภาพและแนวทางการพัฒนา* 2541 หน้า 11

ครอบครัวซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องสัมผัสอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง แต่สำหรับผู้หญิงแล้วปัญหาเรื่องนี้ดูเหมือนจะเป็นความคุ้นชินที่ได้รับการพัฒนาและปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยตลอด สตรียุคใหม่จึงเป็นทั้งแม่บ้านและเป็นทั้งผู้สร้างรายได้มาจุนเจือครอบครัวอีกแรงหนึ่ง เนื่องจากสามีไม่สามารถหาเลี้ยงได้เพียงพอ' ความเป็นผู้นำระหว่างผู้หญิงและผู้ชายจึงน่าจะพิจารณาจากความสามารถในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและในสังคมมากกว่าการมองเห็นตำแหน่ง อำนาจและรายได้เปรียบเทียบกับค่านิยมของสังคมแบบเก่า อย่างไรก็ตามในทัศนะของผู้เขียนมองว่า ปัญหาการเป็นผู้นำระหว่างผู้หญิงและผู้ชายไม่ใช่ปัญหาสำคัญที่จะนำมาเป็นประเด็นในการโต้แย้ง ปัญหาที่น่าขบคิดมากกว่าก็คือ จะทำอย่างไรที่จะให้บทบาทและสถานภาพของหญิงและชายเกิดความเท่าเทียมกันอย่างจริงจัง โดยที่ทั้งหญิงและชายต่างต้องยอมรับในข้อจำกัดตามสภาพของความเป็นจริง ไม่ใช่เป็นการกีดกันหรือตรึงสิทธิเสรีภาพอย่างแต่ก่อน ผู้เขียนเชื่อว่าผู้ชายส่วนใหญ่ยอมรับว่าผู้หญิงทำหน้าที่ของความเป็นแม่ได้ดีกว่าผู้ชาย ขณะที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ก็ต้องยอมรับว่ามีอะไรอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่ผู้หญิงแม้จะทำได้แต่ก็คงทำได้ไม่ดีเท่าผู้ชาย สิ่งนี้เป็นสัจธรรมที่น่าจะนำมาใช้ประโยชน์ในแง่ของการเกื้อกูลมากกว่าที่จะนำมาเป็นข้อโต้แย้งเพื่อหวังเอาชนะหรือเพื่อหวังผลประโยชน์ต่อกัน เพราะในความเป็นจริงแล้วสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ต้องพึ่งพา ไม่มีใครสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว ประการสำคัญธรรมชาติกำหนดให้ชายและหญิงเป็นของคู่กันและต้องเกี่ยวข้องกันในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง ดังที่ปรัชญาเต๋าได้กำหนดหยิน-หยาง เพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติเรื่องนี้ หยิน-หยางจึงเป็นการแสดงออกของการเคลื่อนไหวไปมาระหว่างชั่วทั้งสอง ซึ่งมีใช้ของ 2 สิ่ง หากแต่เป็นสองชั่วในสิ่งเดียวกัน จึงไม่มีอะไรที่เป็นหยิน (หญิง) หรือ หยาง (ชาย) เพียงอย่างเดียว ทุกสิ่งล้วนมีทั้ง 2 อย่าง เพียงแต่จะแสดงอะไรออกมาเป็นหลักเท่านั้น เฉกเช่นหญิงกับชายที่ย่อมมีจังหวะแสดงบทบาทของการเป็นผู้นำตามแต่โอกาสและสภาวะการณ์

บทความเรื่องนี้ จึงเป็นเสมือนตัวแทนที่เป็นสื่อกลางแห่งความเข้าใจระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย รวมทั้งเพื่อต้องการให้สังคมได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทและแนวคิดใหม่ของผู้หญิงในการก้าวสู่ความเป็นผู้นำที่สามารถยืนหยัดเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายได้อย่างเต็มภาคภูมิ โดยไม่ต้องหลบซ่อนหรืออยู่เบื้องหลังแห่งความสำเร็จอย่างเช่นที่เป็นมาในอดีต แต่จะเป็นผู้ออกหน้าผู้ริเริ่ม ผู้บุกเบิกและเป็นผู้ปฏิบัติที่มีหย่อนไปกว่าชาย ด้วยความอดทนและความอดทนที่มีได้ไกลจากสภาพของความเป็นจริง ส่วนจะเป็นไปได้มากน้อยเพียงไรก็ย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้หญิงเองว่าจะสามารถสร้างศรัทธาและความเชื่อถือให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมได้หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างศรัทธาเพื่อให้เกิดการยอมรับในความเป็นผู้นำหญิงด้วยตนเอง เพราะเท่าที่ผ่านมามีเหตุการณ์และเรื่องราวไม่น้อยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อบทบาทผู้นำของหญิง อันเกิดจากการกระทำของผู้หญิงด้วยกันเอง ความเป็นผู้หญิงจึงเป็นเรื่องที่ผู้หญิงต้องพึงระมัดระวัง แม้ว่าความหลากหลายของผู้หญิงไทยในสังคมยุคใหม่จะเป็นพลังที่แข็งแกร่ง แต่ก็อาจเป็นดาบสองคมสำหรับผู้หญิงได้เช่นกัน ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่ผู้หญิงน่าจะให้ความสนใจมากกว่าการมองว่า จะทำอย่างไรจึงจะให้สังคมผู้ชายยอมรับความเท่าเทียมของผู้หญิง และเมื่ออ่านมาถึงจุดนี้ท่านผู้อ่านก็คงจะตอบคำถามที่ผู้เขียนตั้งไว้ตั้งแต่ต้นได้แล้วกระมังว่า สังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงสังคมไทยยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีและความหลากหลายนี้ ผู้หญิงหรือผู้ชายกันแน่ที่มีบทบาทของการเป็นผู้นำและเป็นผู้คุมสังคมไทยให้คงอยู่มาได้โดยตลอด ท่านอาจจะเปลี่ยนคำตอบใหม่ได้ แต่สำหรับผู้เขียนแล้ว ยังมีความเชื่อว่า ตราบได้ทั้งหยิน-หยาง ยังเป็นของคู่กันย่อมไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดสำคัญยิ่งไปกว่ากัน เฉกเช่นผู้หญิงและผู้ชายซึ่งเป็น 2 ด้านในเหรียญเดียวและเป็นสองด้านของความเป็นจริงอันเดียวกัน

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ “อะไรเกิดขึ้นกับผู้หญิงเมื่อจุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษมาถึง” อิตถีศาสตร์ เจนเดอร์เพรส 2535
- _____ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทยในสื่อมวลชน กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2535 ค
- คึกฤทธิ์ ปราโมช ม.ร.ว. “สังคมสมัยอยุธยา” หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2522
- จารุวรรณ ธรรมวัตร “สำนักขบถของผู้หญิงในนิทานลาว” ผู้หญิงอีสาน : ทางเลือกศักยภาพและแนวทางการพัฒนา
รวมบทความและบทวิจารณ์ ประสพการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้หญิงในบริบทของสังคมอีสาน สถาบันวิจัย
และพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2541
- _____ “สตรีอีสานในวิถีการผลิตและกระแสเงินตรา” ผู้หญิงอีสาน : ทางเลือกศักยภาพและแนวทางการพัฒนา
รวมบทความและบทวิจารณ์ ประสพการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้หญิงในบริบทของสังคมอีสาน สถาบันวิจัย
และพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2541
- จิระนันท์ พิตรปรีชา โลกที่สี่ กรุงเทพฯ : ส่องทาง 2522
- จรี จุลภาค “ค่านิยมของสังคมที่มีผลกระทบต่อบทบาทสตรี” สตรีทัศน์ 2(2) : 46-48 ; กุมภาพันธ์-เมษายน
2528
- ชัยนันท์ นันทพันธ์ โฉมหน้าสตรีไทยยุคใหม่ กรุงเทพมหานคร : โครงการประกวดเรียงความของสหพันธ์สมาคม
สตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทย 2520
- ธานีรินทร์ รัยวิเชียร “สิทธิของสตรีในกฎหมายไทย” สิทธิสตรีปฏิบัติและวิวัฒนาการเรียกร้องสิทธิสตรีไทย
กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์ 2525
- บุญเดิม ไพเราะ สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย วิทยานิพนธ์ ส.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย 2519
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร “ผู้หญิงอีสาน : ทางเลือกและศักยภาพ” ผู้หญิงอีสาน : ทางเลือกศักยภาพและแนวทางการ
พัฒนา รวมบทความและบทวิจารณ์ ประสพการณ์และความรู้เกี่ยวกับผู้หญิงในบริบทของสังคมอีสาน
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2541
- เพชรศิริ โยคะสิงห์ แนวคิดสตรีนิยมในเรื่องสั้นของนักเขียนหญิงร่วมสมัย (พ.ศ.2523-2540) วิทยานิพนธ์
กศ.ม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2543
- ไพลิน รุ่งรัตน์ “การต่อสู้ของผู้หญิงในวรรณกรรมไทยกับความเป็นจริงของสังคม” คุรุปริทัศน์ 3(17) : 72-79
มีนาคม 2527
- วาสนา บุญสม บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ : การศึกษาเชิงวิเคราะห์
วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2535
- ศิริรัตน์ อาชนะ สตรีในวรรณกรรมล้านนา วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2529
- สมชาย ปรีชาเจริญ “อดีตปัจจุบันและอนาคตของสตรีไทย” ประวัติศาสตร์สตรีไทย กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.2519
- สินี กมลนาวัน “การเปลี่ยนแปลงฐานะและบทบาทในสังคมของสตรีไทย” พัฒนบริหารศาสตร์ 11(25) :
401-443 : กรกฎาคม 2514
- สุพัตรา ศิริมงคล การศึกษาบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงในงานโฆษณา วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2534